

Przegląd Prawno-Ekonomiczny

REVIEW OF LAW, BUSINESS & ECONOMICS

lipiec-sierpień-wrzesień

Nr 44/1
(3/2018)

WYDZIAŁ ZAMIEJSKOWY
PRAWA I NAUK
O SPOŁECZEŃSTWIE | **KUL**

WYDAWCA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II | Wydział Zamiejscowy Prawa i Nauk o Społeczeństwie
w Stalowej Woli

ADRES REDAKCJI

Redakcja „Przeglądu Prawno-Ekonomicznego” | 37-450 Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia 6a |
e-mail: ppe@kul.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

dr Artur Lis – redaktor naczelny (editor-in-chief) | dr David W. Lutz (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | dr Dariusz Żak – zastępcy redaktora naczelnego (associate editors) | dr hab. Grzegorz Wolak – sekretarz redakcji (administrative editor) | dr hab. Piotr T. Nowakowski – redaktor ds. międzynarodowych (international editor) | dr Filip Ciepły, dr Isaac Desta (Holy Cross College w Notre Dame, USA), dr Dorota Tokarska, dr Dominik Tyrawa, dr Timothy Wright (Holy Cross College w Notre Dame, USA) – redaktorzy tematyczni (subject editors) | dr Piotr Pomorski – redaktor statystyczny (statistical editor) | mgr Agnieszka Lis – redaktor językowy polskojęzyczny (Polish-language editor) | mgr Tomasz Deptuła (USA) – redaktor językowy anglojęzyczny (English-language editor) | prof. dr hab. Nikolaï Gołowaty (UKRAINA) – redaktor językowy rosyjskojęzyczny | dr Judyta Przyłuska-Schmitt – redaktor konsultant (consulting editor) | mgr Rafał Podlesny – redaktor techniczny (layout editor)

RADA NAUKOWA

ks. prof. dr hab. Antoni DĘBIŃSKI (Rektor KUL Lublin) | prof. dr hab. Thomas BURZYCKI (Holy Cross College w Notre Dame, USA) | prof. dr hab. Wiktor CZĘPURKO (Ukraina) | dr hab. Leszek CWIKŁA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Czesław DEPTUŁA (KUL Lublin) | dr hab. Marzena DYJAKOWSKA (KUL Lublin) | abp. prof. dr hab. Andrzej DZIĘGA (Szczecin) | dr hab. Krzysztof GRZEGORCZYK (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Przyrodnicza w Sandomierzu) | nadkom. dr Dominik HRYSZKIEWICZ (Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie) | prof. dr hab. Aleks JULDASZEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | prof. dr hab. Marian KOZACZKA (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Andrzej KUCZUMOW (KUL Stalowa Wola) | prof. dr hab. Pantelis KYRMIZOGLU (Alexander TEI of Thessaloniki, Greece) | dr hab. Antoni MAGDOŃ (KUL Stalowa Wola) | ks. prof. dr hab. Henryk MISZTAŁ (KUL Lublin) | prof. dr hab. Wojciech NASIEROWSKI (University of New Brunswick) | prof. dr hab. Jurij PACZKOWSKI (Ukraina) | prof. dr hab. Pylyp PYLYPENKO (Ukraina) | prof. dr hab. Anton STASCH (European Akademy of Technology & Management, Oedheim Niemcy) | prof. dr hab. Tomasz WIELICKI (California State University, Fresno) | ks. dr hab. Krzysztof WARCHAŁOWSKI (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego)

RECENZENCI ZEWNĘTRZNI

dr hab. Leszek BIELECKI (Wyższa Szkoła Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych w Kielcach) | dr Walenty GOŁOWCZENKO (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr hab. Mirosław KARPIUK (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr Barbara Lubas (Nadbużańska Szkoła Wyższa w Siemiatyczach) | prof. dr hab. Oleksander MEREŻKO (Ukraina) | dr Kiril MURAWIEW (Interregional Academy of Personnel Management, Ukraina) | dr Łukasz Jerzy PIKULA (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) | ks. dr hab. Tomasz RAKOCZY (Uniwersytet Zielonogórski) | dr hab. Krystyna ROSŁANOWSKA-PLICHCIŃSKA (Wyższa Szkoła Zarządzania i Ekologii w Warszawie) | dr hab. Piotr RYGUŁA (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) | dr hab. Romuald SZEREMIETIEW (Akademia Obrony Narodowej) | prof. dr hab. Jerzy Tomasz SZKUTNIK (Politechnika Częstochowska) | prof. dr hab. Dariusz SZPOPER (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) | dr hab. Andrzej SZYMAŃSKI (Uniwersytet Opolski) | dr Agnieszka OGRODNIK-KALITA (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

DRUK I OPRAWA

VOLUMINA.PL DANIEL KRZANOWSKI | ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin | tel. 91 812 09 08 | e-mail: druk@volumina.pl

ISSN 1898-2166 | Nakład 300 egz.

Watykan, 25 kwietnia 2018 r.

Spis treści

Artykuły

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Problematyka badawcza metodyki przeprowadzania okazania w Polsce* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *Tajemnica w postępowaniu administracyjnym* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *Wymóg uregulowanej sytuacji prawnej związków wyznaniowych z art. 195 §1 Kodeksu karnego* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Przesłanki ogłoszenia upadłości konsumenckiej* | 48

KRZYSZTOF BOKWA *Ekstradycja - regulacja i historia na przykładzie prawa austriackiego* | 68

JOANNA CZUCHRYTA *Dopuszczalność przeznaczenia agio na sfinansowanie spłaty z tytułu umorzenia udziałów (akcji) w spółkach kapitałowych* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Treść wykonywania prawa własności w kontekście planowania i zagospodarowania przestrzennego* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Umowy dowodowe - nowa instytucja w polskiej procedurze* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Naruszenie prawa do zmiany sprzedawcy energii jako praktyka naruszająca zbiorowe interesy konsumentów* | 117

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Prawo do prywatności, a niejawne prowadzenie działań wobec cudzoziemców na gruncie ustawy o działaniach antyterrorystycznych* | 131

JAN KLUZA *Przestępstwo propagowania treści faszystowskich w świetle ostatnich doniesień medialnych. Studium przypadku z Wodzisławia Śląskiego* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Przyznanie do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi a standardy rzetelnego procesu* | 159

ŁUKASZ CHYLA *Wzrost znaczenia klauzuli hardship w międzynarodowym prawie kontraktów* | 179

BARTŁOMIEJ PYKA *Obowiązek kontraktowania w prawie przewozowym* | 193

MICHAŁ SŁUŻALEC *Wyrażenie zgody przez pacjenta na ujawnienie tajemnicy lekarskiej a jawność rozprawy głównej na gruncie kodeksu postępowania karnego* | 210

IWO JAROSZ *Wybrane problemy związane ze stosowaniem artykułu 961 Kodeksu cywilnego* | 222

ADRIAN ROMKOWSKI *Normatywne i pozanormatywne podstawy odpowiedzialności za współsprawstwo wykroczenia* | 239

PATRYCJA FIGUŁA *Zdatność ugodowa a zdatność arbitrażowa - analiza relacji na tle Kodeksu postępowania cywilnego* | 265

PAULINA KOWALSKA *Sformułowanie wniosku z art. 380 k.p.c. w zażaleniu do Sądu Najwyższego* | 277

ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Institucja błędu w prawie umów* | 290

TOMASZ PILIKOWSKI *Zasada rzetelnego procesu a możliwość wykorzystania dowodów nielegalnych – analiza w perspektywie ostatnich nowelizacji Kodeksu postępowania karnego* | 305

JOANNA SZUMAŃSKA *Zabezpieczenie roszczenia przez arbitra doraźnego na tle postępowania o udzielenie zabezpieczenia przed sądem powszechnym* | 324

BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Zwolnienie ubytków wyrobów akcyzowych z podatku w Polsce na tle prawa Unii Europejskiej* | 336

ŁUKASZ CHYLA *Wyzwania polskiego arbitrażu w sporach o zaskarżanie uchwał* | 349

MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRUHŁAYĄ *Wycena kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa usług transportowych* | 367

Glosa

AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Glosa do wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 6 lipca 2016 r., III CA 406/16* | 378

Contents

Articles

KAZIMIERA JUSZKA, KAROL JUSZKA *Research issues pertaining to the methodology of performing a police lineup in Poland* | 13

ELŻBIETA A. MAJ *The confidentiality in administrative proceedings* | 22

MAGDALENA MATERNIAK *The Requirement of regulated legal position of religious communities from art. 195 section. 1 of the Criminal Code* | 36

ANNA WOLSKA-BAGIŃSKA *Preconditions for declaring personal bankruptcy* | 48

JERZY NIKOŁAJEW KRZYSZTOF BOKWA *Extradition - regulation and history on the example of Austrian law* | 74

JOANNA CZUCHRYTA *Admissibility of financing remuneration for redeemed shares from agio* | 79

DAMIAN DOBOSZ *Content of the exercise of the ownership rights in the context of spatial planning and land development* | 91

MICHAŁ GREGORCZYK, MONIKA UTRACKA *Contracts of evidence - a new institution in the Polish procedure* | 104

KLAUDIA GRZEBIELA *Violation of the right to switch the energy supplier as a practice infringing collective consumer interests* | 117

KLAUDIA KIJĄŃSKA *Right to privacy and secret activities against foreigners based on act of counter-terrorism activities* | 131

JAN KLUZA *The crime of promoting fascist content in the view of recent media reports. Case study from Wodzisław Śląski* | 146

ALEKSANDRA NIEPRZECKA *Guilty Plea under the Proceedings before International Criminal Tribunals and the Standards of Fair Trial* | 159

ŁUKASZ CHYLA *The Rise of Hardship Clause in International Contract Law* | 179

- BARTŁOMIEJ PYKA *Obligation to contract in Carriage law* | 193
- MICHAŁ SŁUŻALEC *Consent of the patient for disclosure of professional secrecy and the principle of public while the main trial in criminal proceeding code* | 210
- IWO JAROSZ *Certain issues concerning the application of article 961 of the Polish Civil code* | 222
- ADRIAN ROMKOWSKI *Normative and beyond-normative basis of liability for co-perpetration in a contravention* | 239
- PATRYCJA FIGUŁA *Complicability and arbitrability - analysis of relationships on the background Code of Civil Procedure* | 265
- PAULINA KOWALSKA *Formulation of the application from art. 380 k.p.c. in a complaint to the Supreme Court* | 277
- ALEKSANDRA KULICZKOWSKA *Mistake in contract law* | 290
- TOMASZ PILIKOWSKI *The due process of law rule and the possibility of using illegal evi-dences - an analysis in the light the perspective of recent amendments of the Code of the Criminal Procedure* | 305
- JOANNA SZUMAŃSKA *Security of the claim made by an emergency arbitrator against the proceedings for granting security in a court of law* | 324
- BARBARA ZIELIŃSKA – RAPACZ *Exemption from excise duty in cases of lost goods in the Polish legal system compared to European Union law* | 336
- ŁUKASZ CHYLA *The challenges of Polish arbitration in shareholders' resolution disputes* | 349
- MARCIN MOLENDĄ, MARTA KRULAYĄ *Valuation of intellectual capital of a transport company* | 367

Gloss

- AGNIESZKA OGRODNIK-KALITA *Gloss on The Regional Court Judgement in Gdańsk of July 6, 2016, III CA 406/16* | 378

Aleksandra Nieprzecka

Przyznanie do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi a standardy rzetelnego procesu

Guilty Plea under the Proceedings before International Criminal Tribunals and the Standards of Fair Trial

I. Wstęp

Zasadniczo, we współczesnym rzetelnym procesie karnym (*fair trial*) – i to niezależnie od modelu tego postępowania¹, konkretnych unormowań oraz porządku prawnego, w którym unormowania te funkcjonują – dowody oceniane są przez sąd swobodnie, cytując polskiego ustawodawcę: „z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego”². Nie może być więc mowy o tym, by przyznaniu oskarżonego do winy przypisywana była *a priori* jakakolwiek wartość dowodowa, w szczególności zaś, aby miała to być wartość najwyższa. Prawo do przyznania się do winy (*right to guilty plea*) stanowi jedno z całej wiązki uprawnień przysługujących oskarżonemu w ramach

¹ P. Wiliński wskazuje, że można wyróżnić co najmniej dwa modele rzetelnego procesu – „strasburski”, związany z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nastawiony na zapewnienie równości procesowej oskarżonego i oskarżyciela w warunkach kontradiktoryjnego procesu oraz „haski” ukształtowany pod wpływem działalności międzynarodowych sądów i trybunałów karnych, w którym zdaniem P. Wilińskiego: „*następuje odejście od nadrzędnego akcentowania równoprawności oskarżonego i oskarżyciela jako podmiotów rzetelności w procesie karnym i wyłącznych jej beneficjentów. Podstawowym założeniem jest natomiast realizacja słuszných interesów wszystkich uczestników postępowania. Postępowanie powinno być więc ukształtowane w taki sposób, aby zapewnić realizację słuszných interesów uczestników postępowania*”, por. P. Wiliński, Dwa modele rzetelnego procesu karnego, „Państwo i Prawo” 2006, nr 7, s. 40 – 51.

² Art. 7 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1904 z późn. zm.

szeroko rozumianego prawa do obrony³, tym bardziej, że immanentną częścią prawa do obrony w jego ujęciu materialnym jest możliwość złożenia wyjaśnień i merytorycznego odniesienia się do przedstawionych przez oskarżyciela zarzutów oraz wypowiedzenia w kwestii winy, bądź to poprzez przyznanie się do zarzucanych czynów, bądź przez oświadczenie oskarżonego, że jest niewinny. Można zatem przyjąć, że przyznanie do winy wkomponowane musi być w każde postępowanie, które spełnia standardy rzetelnego procesu, choć nie zawsze z przyznaniem do winy muszą się wiązać konkretne konsekwencje procesowe. Nie sposób przy tym nie zauważyć istotnych dystynkcji, które w zakresie procedur związanych z *guilty plea* występują pomiędzy postępowaniami karnymi opartymi na modelu (czy zbliżonymi do modelu) *adversarial* oraz modelu *inquisitorial*.

W pierwszym z tych modeli – tradycyjnie utożsamianym z krajami systemu *common law* – dysponentami procesu karnego są strony, czyli oskarżyciel i oskarżony, a sędzia pozostaje bezstronnym arbitrem. Dla przykładu, w procesie amerykańskim rozprawa rozpoczyna się od odczytania zarzutów aktu oskarżenia (*indictment*) i pytania, czy oskarżony przyznaje się do zarzucanych mu czynów. Jeżeli oskarżony odpowie na to pytanie twierdząco (*plea of guilty*), sędzia nie powołuje ławy przysięgłych i przechodzi od razu do wydania wyroku skazującego i wymiaru kary, zgodnie z przyjmowanym co najmniej od orzeczenia w sprawie *Kercheval v. United States* dogmatem, iż *guilty plea* jest już samo w sobie skazaniem, rozstrzygnięciem o winie⁴. W tym ujęciu postępowanie karne jest skrajnie kontradiktoryjne, a przyznanie do winy przesądza kwestię przypisania odpowiedzialności karnej⁵. Z *guilty plea* skorelowana jest instytucja *plea bargaining*, której istotą są – ujmując tę kwestię ogólnie – negocjacje między oskarżycielem a oskarżonym lub jego obrońcą, prowadzące do uzyskania przyznania do winy za cenę pewnych ustępstw ze strony wymiaru sprawiedliwości⁶. Przedmiotem *plea bargaining* może być wymiar kary, wycofanie części zarzutów lub ich złagodzenie w zamian za przyznanie do winy, a oprócz tego także przyznanie określonych

³ P. Wiliński, H. Kuczyńska, *Rzetelny proces karny w orzecznictwie międzynarodowych trybunałów karnych* [w:] *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, red. P. Wiliński, Warszawa 2009, s. 201.

⁴ W sprawie tej Sąd Najwyższy USA. przyjął, że przyznanie do winy jest samo w sobie skazaniem. Podobnie jak werdykt ławy przysięgłych jest jednoznaczne i rozstrzygające o winie oskarżonego. Sąd nie potrzebuje niczego więcej, pozostaje mu jedynie przypisać w wyroku odpowiedzialność i wydać rozstrzygnięcie o karze: *[a plea of guilty] is itself a conviction. Like a verdict of a jury it is conclusive. More is not required; the court has nothing to do but give judgement and sentence*, por. *Kercheval v. United States*, 274 U.S. 220 (1927).

⁵ S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016, s. 99.

⁶ D. Walczanow, *Instytucja plea bargaining Wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2001, nr 1-2, s. 17.

faktów, zrzeczenie prawa do wniesienia środka odwoławczego, czy też udzielenie informacji niezbędnych dla innego postępowania⁷.

Instytucje *guilty plea* oraz *plea bargaining* zajmują w systemie *common law* miejsce szczególne. Jak wskazuje się w literaturze „od końca XIX wieku aż do dziś większość spraw w niższych sądach karnych kończy się w drodze *plea bargaining*. Choć popularny wizerunek wymiaru sprawiedliwości to publiczny proces przed ławą przysięgłych, w którym oskarżony uznawany jest za niewinnego dopóki nie udowodni mu się winy ponad wszelką wątpliwość, zupełnie inny proces stanowi dziś podstawę amerykańskich sądów”⁸. Potwierdzają to również dane statystyczne. W 2003 roku 95% spraw przed Federalnym Sądem Okręgowym (*Federal District Court*) zostało zakończonych przyznaniem do winy (*guilty plea*)⁹, a przy tym między 90 – 95% wszystkich spraw federalnych i stanowych zostało rozstrzygniętych na skutek zastosowania instytucji *plea bargaining*¹⁰. Podobnie w Wielkiej Brytanii, gdzie w 2014 roku 90% oskarżonych przed Sądem Koronnym (*Crown Court*) przyznało się do winy¹¹. Pokazuje to, że dla modelu postępowania karnego w krajach należących do sfery wpływów *common law* instytucje *guilty plea* i *plea bargaining* mają znaczenie fundamentalne.

Przyznanie do winy zajmuje również ważne miejsce w procedurach karnych opartych na modelu *inquisitorial* czy rozwiązaniach pośrednich (mieszanych) występujących w systemie kontynentalnym. Istnieje wyraźna tendencja, by – przynajmniej w odniesieniu do czynów zabronionych o niższym stopniu społecznej szkodliwości – wprowadzić do procesu karnego elementy *plea bargaining*¹², co znajduje odzwierciedlenie między innymi w konsensualnych sposobach zakończenia procesu. Powyższe potwierdza szczególną doniosłość przyznania do winy, niezależnie od tego, czy jako punkt odniesienia przyjmie się postępowanie

⁷ M. Scharf, *Trading Justice for Efficiency. Plea-Bargaining and International Tribunals*, „Journal of International Criminal Justice” 2004, nr 2, s. 1007. Zob. też M. Feeley, *Plea bargaining and the structure of the criminal proces*, „The Justice System Journal” 1982, t. 7, s. 338.

⁸ M. Vogel, *Coercion to Compromise. Plea Bargaining, the Courts, and the Making of Political Authority*, OUP 2007, s. 4: „by the late nineteenth century and continuing to this day, most cases in the lower criminal courts have been resolved through plea bargaining. Although our popular image of justice is of a jury trial with defendant presumed innocent until proven guilty, a very different proces has been the mainstay of the American courts”.

⁹ L. Devers, *Plea and Charge Bargaining. Research Summary*, 2011, s. 1, <https://www.bja.gov/Publications/PleaBargainingResearchSummary.pdf>, (dostęp: 10.02.2018).

¹⁰ Tamże.

¹¹ Crown Court Sentencing Survey Annual Publication. January – December 2014. England and Wales, <http://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/CCS-Annual-2014.pdf>, (dostęp: 10.02.2018).

¹² M. Scharf, *Trading Justice for Efficiency...*, s. 1070.

karne ukształtowane pod wpływem modelu *adversarial* czy *inquisitorial*¹³. Nie budzi to szczególnego zdziwienia, jako że przyznanie do winy – jeśli połączone jest ze skruchą i przeprosinami prowadzić może do pojednania ofiary ze sprawcą, co z kolei stanowi najpełniejszą realizację celów postępowania karnego. Niemniej jednak może rodzić wątpliwości, czy konkretny model ukształtowania procedury skłania oskarżonego do podejmowania zachowań motywowanych wyłącznie poczuciem winy i chęcią pojednania się z pokrzywdzonym, czy też przyznanie do winy wynika z innych, czysto oportunistycznych względów.

Celem niniejszej pracy nie jest jednak analiza unormowań dotyczących *guilty plea* pod kątem sposobu, w jaki kształtują one proces decyzyjny oskarżonego¹⁴, lecz spojrzenie na owe unormowania z perspektywy standardów rzetelnego procesu. Zgodnie z nakreślonym w tytule przedmiotem rozważań, dalsze uwagi zostaną ograniczone do problematyki przyznania do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi: stałym Międzynarodowym Trybunałem Karnym w Hadze¹⁵ oraz trybunałami dla byłej Jugosławii¹⁶ oraz Rwandy¹⁷. Nawiązując do rozróżnienia postulowanego w literaturze przez P.

¹³ Tamże.

¹⁴ W tym zakresie należy jednak odesłać do bogatej literatury przedmiotu: A. Alschuler, *The Prosecutor's Role in the Plea Bargaining*, „University of Chicago Law Review” 1968, t. 36, s. 50 – 112; Tenże, *The Supreme Court, The Defense Attorney, and the Guilty Plea*, „University of Colorado Law Review” 1975, t. 47, s. 1 – 71; Tenże, *Plea Bargaining and Its History*, „Columbia Law Review” 1979, t. 79, s. 1-43; Tenże, *The Changing Plea Bargaining Debate*, „California Law Review” 1981, t. 69, s. 652 – 730; Tenże, *Implementing the Criminal Defendant's Right to Trial: Alternatives to the Plea Bargaining System*, „The University of Chicago Law Review” 1983, t. 50, s. 931 – 1050; S. Bibas, *Plea bargaining outside the shadow of trial*, „Harvard Law Review” 2004, t. 117, s. 2469 – 2547; Tenże, *Regulating the Plea-Bargaining Market: From Caveat Emptor to Consumer Protection*, „California Law Review” 2011, t. 99, s. 1117 – 1161; Tenże, *Incompetent plea bargaining and extrajudicial reforms*, „Harvard Law Review” 2012, t. 126, s. 150 – 174; C. Brunk, *The Problem of Voluntariness and Coercion in the Negotiated Plea*, „Law & Society Review” 1979, t. 13, s. 527 – 553; G. Dix, *Mistake, Ignorance, Expectation of Benefit, and the Modern Law of Confessions*, „Washington University Law Review” 1975, t. 2, s. 276 – 360; J. Langbein, *Torture and Plea bargaining*, „The University of Chicago Law Review” 1978, t. 46, s. 3 – 22.

¹⁵ Międzynarodowy Trybunał Karny (ang. *International Criminal Court, ICC*) utworzony na mocy Traktatu Rzymskiego, przyjętego na Konferencji Dyplomatycznej Narodów Zjednoczonych w Rzymie, która odbyła się w dniach od 15 czerwca do 17 lipca 1998 r. dalej jako MTK.

¹⁶ Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii (ang. *International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, ICTY*) utworzony przez Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych na mocy rezolucji nr 808 z dnia 22 lutego 1993 r. (SC/Res/ 22.02.1993) oraz rezolucji nr 827 z dnia 25 maja 1993 r. (SC/Res/25.05.1993), dalej jako: MTKJ lub Trybunał Jugosłowiański.

¹⁷ Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy (ang. *International Criminal Tribunal for Rwanda, ICTR*) utworzony przez Radę Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych na mocy rezolucji nr 955 z dnia 8 listopada 1995 r. (SC/Res/08.11.1995), dalej jako: MTKR lub Trybunał Rwandyjski.

Wilińskiego można przyjąć, że dalsze rozważania dotyczyć będą wzajemnych relacji *guilty plea* i *plea bargaining* oraz standardów rzetelnego procesu w modelu *haskim*¹⁸. Na tę kwestię spojrzeć można co najmniej w dwóch perspektywach. W pierwszej kolejności można popatrzeć na unormowania dotyczące przyznania do winy przez pryzmat zagrożeń, które mogą nieść dla rzetelnego procesu karnego, w szczególności praktycznej realizacji szeroko pojętego prawa do obrony. Dalej jednak, rozpatrzyć należy również konsekwencje mechanizmów gwarancyjnych, które wprowadzono do przepisów dotyczących procedury w razie przyznania oskarżonego do winy, a które przynajmniej *prima facie* zdają się gwarantować, czy wręcz wzmacniać rzetelność procesu karnego.

II. Przyznanie do winy w postępowaniu przed MTKJ i MTKR

Z brzmienia art. 20 ust. 3 Statutu MTKJ i art. 19 ust. 3 Statutu MTKR¹⁹ wynika, że Izba Orzekająca powinna przeczytać każdemu oskarżonemu akt oskarżenia, stwierdzić czy prawa oskarżonego były i są respektowane, upewnić się, że rozumie on treść aktu oskarżenia, po czym polecić aby oskarżony wypowiedział się co do tego, czy przyznaje się do winy. Postanowienia te są doprecyzowane na poziomie Reguł Procesowych i Dowodowych każdego z Trybunałów²⁰.

Reguła 62 RPD-MTKJ przewiduje, że Izba Orzekająca lub Sędzia powinni przeczytać oskarżonemu akt oskarżenia lub polecić przeczytanie mu aktu oskarżenia w języku, który jest dla oskarżonego w pełni zrozumiały i upewnić się, że oskarżony rozumie treść aktu oskarżenia. Ponadto, należy poinformować

¹⁸ P. Wiliński, *Dwa modele...*, s. 41.

¹⁹ Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii (ang. *ICTY Statute*) został przyjęty rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 827 z dnia 25 maja 1993 r. (SC/Res/25.05.1993), a następnie był wielokrotnie nowelizowany kolejnymi rezolucjami: rezolucją nr 1166 z 13 maja 1998 r., rezolucją nr 1329 z 30 listopada 2000 r., rezolucją nr 1411 z 17 maja 2002 r., rezolucją nr 1431 z 14 sierpnia 2002 r., rezolucją nr 1482 z 19 maja 2003 r., rezolucją nr 1597 z 20 kwietnia 2005 r. Z kolei Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego dla Rwandy (ang. *ICTR Statute*) został przyjęty rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 955 z dnia 8 listopada 1999 r. i nowelizowany m.in. rezolucją nr 1165 z 30 kwietnia 1998 r., rezolucją nr 1329 z 20 listopada 2000 r., rezolucją nr 1411 z 17 maja 2002 r., rezolucją nr 1431 z 14 sierpnia 2002 r., dalej odpowiednio Statut MTKJ oraz Statut MTKR.

²⁰ Reguły Procesowe i Dowodowe MTKJ (ang. *Rules of Procedure and Evidence*) przyjęte 11 lutego 1994 r. z późn. zm., dostępne na <http://www.icty.org/en/documents/rules-procedure-evidence> (dostęp: 11.02.2018), dalej jako RPD-MTKJ. Reguły Procesowe i Dowodowe MTKR (ang. *Rules of Procedure and Evidence*) przyjęte 29 czerwca 1995 r. z późn. zm., <http://unictr.unmict.org/en/documents/rules-procedure-and-evidence> (dostęp: 11.02.2018), dalej jako RPD-MTKR.

oskarżonego, że w ciągu 30 dni od pierwszego pojawienia się przed Trybunałem będzie on wezwany do złożenia ustnego oświadczenia o przyznaniu lub odmowie przyznania do popełnienia jednej lub więcej zbrodni, jednak może też wypowiedzieć się w tej kwestii od razu. Jeżeli oskarżony nie przyzna się do winy albo odmówi wypowiedzi w tym zakresie (co traktuje się jako równoważne z brakiem przyznania do winy), wyznaczana jest data rozpoczęcia procesu. Reguły Procesowe i Dowodowe Trybunału Rwandyjskiego nie przewidują terminu trzydziestu dni, ograniczając się jedynie do stwierdzenia, że Izba Orzekająca lub Sędzia powinni wezwać oskarżonego do złożenia oświadczenia w przedmiocie przyznania się do winy w odniesieniu do każdego z przedstawionych zarzutów, a jeżeli oskarżony tego nie uczyni, powinni w jego imieniu uznać, że oskarżony nie przyznaje się do winy.

W odniesieniu do sądowej weryfikacji ważności (zatwierdzenia) przyznania do winy unormowania obu Trybunałów są natomiast takie same. Po pierwsze, ocena ważności *guilty plea* dokonywana jest zawsze przez Izbę Orzekającą, a nie przez pojedynczego sędziego²¹. Po drugie, kryteria ważności przyznania do winy są identyczne: dobrowolne (*voluntary*) oraz świadome (*informed*) i niesprzeczne, jednoznaczne (*unequivocal*) przyznanie do winy mające wystarczające podstawy faktyczne (*sufficient factual basis*). Jeżeli Izba Orzekająca uzna, że przesłanki te zostały w danej sprawie spełnione, wyznaczana jest data posiedzenia w sprawie wymiaru kary²². Należy podkreślić, że podobnie jak w Stanach Zjednoczonych, w przypadku zatwierdzenia przyznania do winy przed MTKJ lub MTKR nie prowadzi się już postępowania *meriti*, lecz przechodzi bezpośrednio do wymiaru kary.

Dopuszczalność instytucji *plea bargaining* wynika wprost z RPD-MTKJ oraz RPD-MTKR, które przewidują, że prokurator i obrona mogą uzgodnić, iż po przyznaniu oskarżonego do jednego lub więcej z przedstawionych zarzutów, prokurator podejmie jedną lub więcej z następujących czynności: zwróci się z wnioskiem o zmianę aktu oskarżonego w związku z zawartym porozumieniem, wniesie o wymierzenie konkretnej kary lub kary mieszczącej się w przedziale ustalonym przez strony porozumienia lub nie będzie sprzeciwiał się temu, że oskarżony wnioskuje o wymierzenie mu określonej kary (mieszczącej się w uzgodnionym zakresie)²³. Co do zasady, *plea agreements*²⁴ powinny zostać przedłożone Izbie

²¹ Reguła 62 (A) (vi) (b) RPD-MTKJ; Reguła 62 (A) (v) (a) RPD-MTKR.

²² Reguła 62 *bis* RPD-MTKJ; Reguła 62 (B) RPD-MTKR.

²³ Reguła 62 *ter* (A) RPD-MTK; Reguła 62 *bis* (A) RPD-MTKR.

²⁴ *Plea agreement* to pisemne porozumienie między właściwym organem (z reguły Prokuratorem) a oskarżonym (i jego obrońcą), w którym wskazane są konkretne ustępstwa ze strony organu oraz obustronne warunki, które muszą zostać spełnione, aby oskarżony przyznał się do winy.

Orzekającej MTKJ lub MTKR, jednakże z ważnych powodów Izba Orzekająca może zdecydować o ich rozpatrzeniu na posiedzeniu niejawnym²⁵. Ponadto, Izba Orzekająca nigdy nie jest związana porozumieniem zawartym między prokuratorem a obroną²⁶. Możliwość modyfikacji zawartego w akcie oskarżenia stanu faktycznego oraz powołania lub wycofania określonych dowodów wynika natomiast z tego, jak na gruncie unormowań MTKJ i MTKR rozumiane są wystarczające podstawy faktyczne dla przyznania do winy, a mianowicie opierają się one na niezależnych (obiektywnych) środkach dowodowych lub braku jakiegokolwiek sprzeczności między stronami co do faktów relewantnych dla sprawy (fakty niesporne)²⁷. Takie rozumienie wystarczających podstaw faktycznych pozwala na to, by procedurą *plea bargaining* objąć nie tylko kwalifikację prawną zarzucanych czynów oraz rekomendację dotyczącą rozstrzygnięcia o karze, ale również konkretne fakty i dowody.

III. Przyznanie do winy w postępowaniu przed mtk

Nieco inaczej ukształtowana została procedura związana z przyznaniem do winy przed MTK. Jak wynika z art. 64 ust. 8 pkt a Statutu Rzymskiego²⁸, rozprawa rozpoczyna się od odczytania oskarżonemu zarzutów zatwierdzonych uprzednio przez Izbę Przygotowawczą. Izba Orzekająca upewnia się następnie, czy oskarżony rozumie treść zarzutów oskarżenia, a następnie umożliwia oskarżonemu wypowiedzenie się w kwestii winy albo przez przyznanie się do winy w trybie artykułu 65 Statutu MTK, albo przez stwierdzenie, że jest niewinny. Cechą charakterystyczną tej regulacji jest to, że oskarżony nie składa oświadczenia co do przyznania do winy w czasie pierwszego stawiennictwa przed sędzią (*first appearance before a judge*) ani w postępowaniu przed Izbą Przygotowawczą MTK, lecz dopiero przy otwarciu rozprawy przed Izbą Orzekającą. W konsekwencji, z uwagi na strukturę postępowania przed MTK, oskarżony proszony jest o wypowiedzenie się co do przyznania do winy w zakresie stawianych zarzutów już po tym, gdy Izba Przygotowawcza uznała, wydając na podstawie art. 61 ust. 7 pkt a Statutu MTK decyzję o zatwierdzeniu zarzutów, iż istnieją wystarczające dowody dla przyjęcia, że istnieje uzasadnione podejrzenie, iż oskarżony popełnił

²⁵ Reguła 62 *ter* (C) RPD-MTKJ; Reguła 62 *bis* (C) RPD-MTKR.

²⁶ Reguła 62 *ter* (B) RPD-MTKJ; Reguła 62 *bis* (B) RPD-MTKR.

²⁷ Reguła 62 *bis* RPD-MTKJ; Reguła 62 (B) RPD-MTKR.

²⁸ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., Dz. U. z 2003 r., nr 78, poz. 708, dalej jako: Statut MTK lub Statut Rzymski.

wszystkie z zarzucanych mu zbrodni. Co istotne, nie ma możliwości przyjęcia *guilty plea* co do zarzutów, które formalnie nie zostały zatwierdzone przez Izbę Przygotowawczą, co wynika z art. 61 ust. 9 Statutu Rzymskiego.

Na gruncie art. 65 Statutu MTK Izba Orzekająca jawi się jako neutralny, bestronny arbiter wyposażony w kluczowe dla dalszego przebiegu postępowania kompetencje, co wynika z co najmniej kilku okoliczności. Po pierwsze, żadne porozumienia pomiędzy Prokuratorem a obroną dotyczące zmiany zarzutów oskarżenia, przyznania się do winy lub wymiaru kary, nie wiążą Trybunału (*vide* art. 65 ust. 5 Statutu Rzymskiego). Tym samym, Izba Orzekająca MTK nie jest związana nawet skutecznym (ważnym) przyznaniem oskarżonego. Należy przy tym nadmienić, że w postępowaniu przed MTK nie działa proste przełożenie „*valid guilty plea – conviction*” przyjmowane przed trybunałami *ad hoc*, a zakorzenione w prawie anglosaskim, a zatem pomimo przyznania do winy, Izba Orzekająca może prowadzić pełne postępowanie *meriti*.

Sądowa weryfikacja *guilty plea* dokonywana jest na podstawie konkretnych kryteriów, mianowicie Izba Orzekająca MTK ustala, czy oskarżony rozumie znaczenie i konsekwencje przyznania się do winy, dalej czy przyznanie się oskarżonego do winy jest dobrowolne i czy zostało poprzedzone wystarczającymi konsultacjami z obrońcą, a także czy znajduje oparcie w okolicznościach faktycznych sprawy zawartych w opisie zarzutów przedstawionych przez Prokuratora i przyznanych przez oskarżonego; wszelkich materiałach przedstawionych przez Prokuratora uzupełniających zarzuty oskarżenia i uznanych przez oskarżonego; i wszelkich innych dowodach, takich jak zeznania świadków, przedstawionych przez Prokuratora lub oskarżonego (*vide* art. 65 ust. 1 Statutu Rzymskiego).

Jeżeli wszystkie te przesłanki zostały spełnione, Izba Orzekająca, stosownie do treści art. 65 ust. 2 Statutu MTK, uznaje przyznanie się do winy, wraz ze wszystkimi przedstawionymi dodatkowymi dowodami, za potwierdzenie wszystkich istotnych faktów wymaganych do udowodnienia zbrodni, do której odnosi się przyznanie się do winy, i może skazać oskarżonego za tę zbrodnię. Jednakże, jeżeli przesłanki te nie zostały w okolicznościach konkretnej sprawy spełnione, Izba Orzekająca zobowiązana jest uznać przyznanie do winy za niebyłe i zarządzić dalsze prowadzenie rozprawy w trybie zwyczajnym, przy czym może przekazać sprawę innemu składowi Izby Orzekającej, co wynika z art. 65 ust. 3 Statutu Rzymskiego. Na tym jednak nie wyczerpują się kompetencje MTK, zgodnie bowiem z art. 65 ust. 4 Statutu MTK, jeśli w opinii Izby Orzekającej interes wymiaru sprawiedliwości, a w szczególności interes pokrzywdzonych, wymaga pełniejszego przedstawienia okoliczności sprawy, Izba Orzekająca może (i) zwrócić się do Prokuratora o przedstawienie dodatkowych dowodów, łącznie

z zeznaniami świadków; lub (ii) zarządzić dalsze prowadzenie rozprawy w trybie zwyczajnym. W drugiej sytuacji uznaje się przyznanie się do winy za niebyłe, zaś Izba Orzekająca rozpoznająca daną sprawę może ją przekazać innemu składowi (innej Izbie Orzekającej).

IV. Przyznanie do winy przed MTKJ, MTKR i MTK a zasada rzetelnego procesu karnego

Mając na uwadze nakreślone wyżej pokrótce przepisy Statutów MTKJ, MTKR oraz MTK dotyczące postępowania w razie przyznania do winy należy się zastanowić czy, a jeśli tak to, jakie zagrożenia dla realizacji idei rzetelnego procesu może nieść za sobą praktyczna aplikacja powyższych przepisów oraz jakie gwarancje zasady rzetelnego procesu zostały w nich przewidziane. Truizmem jest stwierdzenie, że nieodłącznym elementem rzetelnego procesu karnego (i to zarówno w „modelu haskim”, jak i „modelu strasburskim”) jest zagwarantowanie oskarżonemu prawa do obrony. Jak wskazują H. Kuczyńska i P. Wiliński, „prawo do obrony w postępowaniu przed trybunałami rozumiane jest w sposób zbliżony do przyjmowanego w systemie *common law*. Najszerzej rozwinięte jest ono na etapie postępowania sądowego. Realizacja prawa do obrony służy nie tylko zapewnieniu oskarżonemu należytych warunków odpiernania zarzutów. Z punktu widzenia prawa karnego międzynarodowego stanowi także dowód, że możliwe jest pociągnięcie do odpowiedzialności sprawcy naruszeń prawa humanitarnego na forum międzynarodowym w warunkach znanych i wypracowanych w systemach krajowych. Staje się więc w pewnym stopniu potwierdzeniem skuteczności całego nowo tworzonego systemu prawa karnego”²⁹.

Na tak ujęte prawo do obrony składa się cała wiązka uprawnień zarówno materialnych, jak i procesowych, z którymi skorelowane są obowiązki, w tym o charakterze informacyjnym, spoczywające na Trybunale, Prokuratorze oraz obrońcy. Do uprawnień oskarżonego należą prawo do dysponowania odpowiednim czasem i warunkami do przygotowania obrony, prawo do osobistej obrony, prawo do ujawnienia dowodów niewinności, inicjatywa dowodowa, prawo do składania oświadczeń na swoją obronę ustnie i na piśmie, prawo do kontroli decyzji procesowych (w tym do wniesienia apelacji), prawo do skorzystania z pomocy

²⁹ P. Wiliński, H. Kuczyńska, *Rzetelny proces karny...*, s. 198.

obroncy czy wreszcie prawo do przyznania się do winy³⁰. W praktyce, skorzystanie przez oskarżonego z ostatniego z wymienionych powyżej uprawnień pociąga za sobą istotne konsekwencje dla możliwości realizacji wszystkich pozostałych. I tak, w postępowaniach przed Trybunałami Jugosłowiańskim i Rwandyjskim z uwagi na przyjęcie amerykańskiego modelu, w którym skuteczne przyznanie do winy jednoznacznie przesądza kwestię odpowiedzialności karnej oskarżonego, przez co nie przeprowadza się już rozprawy co do podstaw odpowiedzialności, przechodząc do posiedzenia w kwestii wymiaru kary, fakt zaakceptowania przez Izbę Orzekającą *guilty plea* implikuje utratę przez oskarżonego co absolutnie oczywiste: prawa do odmowy przyznania się do winy, prawa do milczenia i korzyści wynikających z domniemania niewinności, ale również prawa do jawnego procesu przed Izbą Orzekającą i osobistego uczestnictwa w rozprawie, prawa do obrony, w tym prawa do przedstawienia dowodów swojej niewinności oraz do przesłuchania krzyżowego świadków oskarżenia, prawa do wniesienia apelacji od rozstrzygnięcia o winie i zaskarżenia jakiegokolwiek innego rozstrzygnięcia wydanego w toku postępowania przygotowawczego oraz rozprawy³¹.

Można twierdzić, że zatwierdzone przez Izbę Orzekającą przyznanie do winy stanowi oświadczenie oskarżonego, który w pełni świadomie i dobrowolnie decyduje o zrzeczeniu się wyżej wymienionych uprawnień, a zatem z jego

³⁰ Tamże, s.198 – 205. Zob. także M. Płachta, *Prawo do obrony przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Palestra” 2002, nr 9-10, s. 48 – 62; P. Wiliński, *Prawo do obrony w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, z. 1, s. 109 – 121; E. Grzęda, *Wybrane problemy realizacji formalnego aspektu prawa do obrony w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 3, s. 118 – 137.

³¹ Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Stevan Todorović*, Case No. IT-95-9/1-S, 31 lipca 2001 r., s. 4, przypis 8; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Duško Sikirica, Damir Došen, Dragan Kolundžija*, Case No. IT-95-8-S, 13 listopada 2001 r., s. 5, przypis 9; Plea Agreement, *Prosecutor v. Biljana Plavšić*, Case No. IT-00-39&40-PT, 30 września 2002 r., par. 10; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Milan Simić*, Case No. IT-95-9/2-S, 17 października 2002 r., s. 6, przypis 30; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Momir Nikolić*, Case No. IT-02-60/1-S, 2 grudnia 2003 r., par. 18; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dragan Obrenović*, Case No. IT-02-60/2-S, 10 grudnia 2003 r., par. 15; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Darko Mrđa*, Case No. IT-02-59-S, 31 marca 2004 r., par. 4; Plea Agreement, *Prosecutor v. Predrag Banović*, Case No. IT-02-65-PT, 2 czerwca 2003 r., par. 15; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Miodrag Jokić*, Case No. IT-01-42/1-S, 18 marca 2004 r., s. 3, przypis 14; Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Deronjić*, Case No. IT-02-61-PT, 29 września 2003 r., par. 13; Plea Agreement, *Prosecutor v. Ranko Češić*, Case No. IT-95-10/1-PT, 7 października 2003 r., par. 18; Plea Agreement, *Prosecutor v. Milan Babić*, Case No. IT-03-72-I, 22 stycznia 2004 r., par. 16; Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Bralo*, Case No. IT-95-17-PT, 18 lipca 2005 r., par. 10; Plea Agreement, *Prosecutor v. Ivica Rajić*, Case No. IT-95-12-PT, 25 października 2005 r., par. 3. W zakresie analizy postanowień *plea agreements* zob. szerzej A. Nieprzecka, *Porozumienia procesowe w praktyce trybunałów ad hoc – uwagi krytyczne*, złożone do druku w Czasopiśmie Prawa Karnego i Nauk Penalnych.

perspektywy nie dochodzi do naruszenia prawa do rzetelnego procesu. Wskazać jednak należy na kilka aspektów. Przede wszystkim, praktyka orzecznicza trybunałów *ad hoc* wskazuje, że świadomość i dobrowolność przyznania do winy może budzić wątpliwości, by przywołać chociażby sprawę *Dražena Erdemovicia*. Pierwsze przyznanie do winy Drażena Erdemovicia miało miejsce 31 maja 1996 r., kiedy przyznał się on do zabójstwa jako zbrodni przeciwko ludzkości. Izba Odwoławcza MTKJ wyrokiem z dnia 7 października 1997 r. uchyliła jednak wyrok Izby Orzekającej z dnia 29 listopada 1996 r., który oparty był na tym przyznaniu do winy. Izba Odwoławcza uznała, że Erdemović nie był świadomy całokształtu konsekwencji przyznania do winy i w sposób nieracjonalny przyznał się do popełnienia zbrodni przeciwko ludzkości, a nie zbrodni wojennej, pomimo że zazwyczaj wymiar kary za zbrodnie wojenne jest łagodniejszy. Po przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania innemu składowi Izby Orzekającej 14 stycznia 1998 r. Dražen Erdemović raz jeszcze przyznał się do winy (*re-plea*), tym razem jednak do popełnienia zbrodni wojennej zabójstwa³².

Niezależnie od powyższego, aprioryczne założenie, iż dobrowolność *guilty plea* oparta na uprzednim szczegółowym poinformowaniu o liczbie, zakresie i naturze stawianych zarzutów wyłącza ewentualne naruszenie prawa do rzetelnego procesu, samo w sobie wydaje się co najmniej wątpliwe. Wątpliwości te można zobrazować za pomocą przykładu. Oskarżony, prawidłowo poinformowany o zarzutach oskarżenia i grożącej mu za popełnienie zarzucanych czynów karze dożywotniego pozbawienia wolności, decyduje się przyznać do winy w oparciu o jednoznaczne zapewnienie ze strony obrońcy, że najprawdopodobniej w przypadku *guilty plea* Izba Orzekająca nie wymierzy mu kary maksymalnej, lecz zgodnie z wnioskiem objętym *plea agreement* wymierzy karę łagodniejszą. Izba Orzekająca zatwierdza przyznanie do winy, a następnie – jako niezwiązana wnioskiem co do wysokości kary ani ustaleniami Prokuratora i obrony dotyczącymi wymiaru kary – skazuje oskarżonego na karę dożywotniego pozbawienia wolności. Choć można by nadal twierdzić, że w opisywanym

³² Zob. Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-T, 29 listopada 1996 r.; Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r.; Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r.; Separate and Dissenting Opinion of Judge Casese, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r.; Separate and Dissenting Opinion of Judge Li, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r.; Separate and Dissenting Opinion of Judge Stephen, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r.; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-Tbis, 5 marca 1998 r.

przypadku wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności przy ogólnej zasadzie braku związania Izby Orzekającej postanowieniami *plea agreements* objęte było ryzykiem, które oskarżony dobrowolnie przyjął i zaakceptował, to jednak nie sposób pominąć konsekwencji, do których w takim przypadku prowadziłyby nieuchronnie unormowania Statutu MTKJ i Statutu MTKR.

Z uwagi na brak postępowania *meriti* oskarżony, który decyduje się na przyznanie do winy nie ma możliwości obrony merytorycznej w czasie rozprawy, gdyż tej wówczas w ogóle się nie przeprowadza, a strony ograniczają się do przedstawienia okoliczności, które wpływają na wymiar kary (*aggravating* oraz *mitigating circumstances*). Brak rozpoznania sprawy *meriti* przez Izbę Orzekającą przekłada się dalej także na płaszczyznę postępowania odwoławczego. Jak wskazano powyżej, w przypadku *guilty plea* oskarżony traci uprawnienie do zaskarżenia decyzji procesowych wydawanych w toku rozprawy. Znacząco zawężona jest jednak również podstawa zaskarżenia wyroku w apelacji. W zasadzie, nie można oprzeć apelacji na podstawie błędu w ustaleniach faktycznych, ponieważ Izba Orzekająca nie przyjmuje żadnych własnych ustaleń opierając się w przeważającej części na faktach bezspornych, uprzednio uzgodnionych przez strony³³. Konsekwentnie, trudno również zarzucić naruszenie przepisów postępowania przy dokonywaniu ustaleń, bowiem jak wskazano wyżej kwestia odpowiedzialności karnej jest przesądzana na podstawie ważnego, tj. zatwierdzonego przez Izbę Orzekającą przyznania do winy, wnioski stron dotyczą natomiast kwestii związanych z wymiarem kary. Tym samym, na etapie postępowania odwoławczego oskarżonemu pozostają w zasadzie dwie główne podstawy apelacyjne. Może on powoływać się na nieuwzględnienie lub niedostateczne uwzględnienie

³³ Wskazuje na to analiza postanowień *plea agreements* zawartych w postępowaniach przed MTKJ oraz MTKR oraz dalszego przebiegu tych postępowań. Zob. Plea Agreement, *Prosecutor v. Biljana Plavšić*, Case No. IT-00-39&40-PT, 30 września 2002 r., par. 8; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Milan Simić*, Case No. IT-95-9/2-S, 17 października 2002 r., par. 9; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Momir Nikolić*, Case No. IT-02-60/1-S, 2 grudnia 2003 r., par. 27; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dragan Obrenović*, Case No. IT-02-60/2-S, 10 grudnia 2003 r., par. 12; Plea Agreement, *Prosecutor v. Predrag Banović*, Case No. IT-02-65-PT, 2 czerwca 2003 r., par. 11; Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Deronjić*, Case No. IT-02-61-PT, 29 września 2003 r., par. 4; Plea Agreement, *Prosecutor v. Ranko Češić*, Case No. IT-95-10/1-PT, 7 października 2003 r., par. 9; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dragan Nikolić*, Case No. IT-94-2-S, 18 grudnia 2003 r., par. 3; Plea Agreement, *Prosecutor v. Milan Babić*, Case No. IT-03-72-I, 22 stycznia 2004 r., par. 6; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Miodrag Jokić*, Case No. IT-01-42/1-S, 18 marca 2004 r., par. 7 – 8; Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Bralo*, Case No. IT-95-17-PT, 18 lipca 2005 r., par. 4; Plea Agreement, *Prosecutor v. Ivica Rajić*, Case No. IT-95-12-PT, 25 października 2005 r., par. 5; Plea Agreement, *Prosecutor v. Dragan Zelenović*, Case No. IT-96-23/2-PT, 16 stycznia 2007 r., s. 2; Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Michel Bagaragaza*, Case No. ICTR-05-86-S, 17 listopada 2009 r., par. 10.

przyznania do winy jako okoliczności wpływającej na łagodniejszy wymiar kary albo próbować podważyć skuteczność przyznania do winy, poprzez zakwestionowanie spełnienia przesłanek jego ważności, mianowicie dobrowolności, świadomości, niesprzeczności (jednoznaczności) lub wystarczających podstaw faktycznych.

W orzecznictwie trybunałów *ad hoc* bez trudu znaleźć można przykłady powoływania przez oskarżonych na powyższe podstawy apelacyjne. Jean Kambanda wskazywał w swojej apelacji między innymi, iż nie został wszechstronnie poinformowany przez swojego obrońcę o konsekwencjach *guilty plea*, jak też, że Izba Orzekająca nie dopełniła spoczywającego na niej obowiązku informacyjnego, albowiem powinna wskazać oskarżonemu wyraźnie, że z uwagi na wagę przypisanych zbrodni (m.in. ludobójstwa), *plea agreement* nie stanowi okoliczności łagodzącej, a w efekcie w przypadku przyznania do winy jedyną możliwą do orzeczenia karą będzie kara dożywotniego pozbawienia wolności³⁴. Izba Odwoławcza MTKR nie podzieliła tej argumentacji wskazując, że w świetle transkrypcji posiedzenia nie ulega wątpliwości, iż Jean Kambanda zdawał sobie sprawę, iż maksymalną grożącą mu karę stanowiła kara dożywotniego pozbawienia wolności, a możliwość orzeczenia tej kary zaakceptował potwierdzając znajomość konsekwencji *guilty plea*³⁵. Ostatecznie zatem, w sprawie Jeana Kambandy próba wzruszenia orzeczenia w oparciu o zarzut nieważności przyznania do winy okazała się nieskuteczna.

Należy przy tym nadmienić, że w postępowaniach przed MTKJ oraz MTKR oskarżeni nie mogą odwoływać się do konstrukcji związanej z nienależytym wykonywaniem obowiązków przez pełnomocnika, tj. do ugruntowanego w judykaturze amerykańskiej standardu *Strickland*. Zgodnie z tym standardem, skarga skazanego może doprowadzić do uchylecia wyroku jeśli wykaże on, że zachowanie obrońcy było obiektywnie nieprawidłowe, a wadliwe wykonanie przez niego obowiązków pozbawiło oskarżonego prawa do rzetelnego procesu³⁶. W świetle standardu *Strickland* należy najpierw ustalić, że zachowanie obrońcy było nieprawidłowe, to znaczy nie mieściło się w ramach obiektywnego standardu racjonalnego postępowania właściwego pełnomocnikom profesjonalnych, a dalej wykazać wysokie prawdopodobieństwo, że wynik postępowania karnego byłby

³⁴ Zob. Judgement and Sentence, *Prosecutor v. Jean Kambanda*, Case No. ICTR-97-23-S, 4 września 1998 r., par. 67 – 68.

³⁵ Tamże, par. 76.

³⁶ *Strickland v. Washington*, 466 U.S. 668 (1984): “A convicted defendant’s claim that counsel’s assistance was so defective as to require reversal of a conviction or setting aside of a death sentence requires that the defendant show, first, that counsel’s performance was deficient and, second, that the deficient performance prejudiced the defense so as to deprive the defendant of a fair trial”.

inny gdyby nie uchybienia obrońcy. Konstrukcja ta stanowi istotny mechanizm gwarancyjny, który znajduje zastosowanie również do postępowań zakończonych w drodze *guilty plea*³⁷. W tym ostatnim przypadku pozwala ona na wzruszenie orzeczenia w oparciu o zarzut niekompetencji obrońcy i w rezultacie, „cofnięcie” postępowania do momentu, gdy oskarżony podejmował decyzję w przedmiocie przyznania do winy.

Jak wskazano powyżej, w judykaturze MTKJ i MTKR nigdy nie odwołano się do tego rodzaju mechanizmu gwarancyjnego, rezygnując – jak się wydaje – z istotnego komponentu, który w prawie Stanów Zjednoczonych wzmacnia realizację idei rzetelnego procesu karnego. Na standard *Strickland* można bowiem popatrzeć jako na mechanizm „ostatniej szansy”, do którego oskarżony może się odwołać w sytuacji, gdy formalnie nie jest w stanie podważyć skuteczności przyznania do winy, które jednak nie zostało dokonane z pełnym rozmysłem, a to z uwagi na uchybienia obrońcy na wcześniejszym etapie. Na kanwie przywołanego wcześniej przykładu można by argumentować, że żaden oskarżony wiedząc, iż w wyniku przyznania do winy nie otrzyma żadnych wymiernych korzyści w postaci łagodniejszego wymiaru kary, czyli innymi słowy, że po *guilty plea* otrzyma taką samą karę, jaka zostałby mu wymierzona przy najbardziej niekorzystnym dla niego przebiegu procesu (karę maksymalną), nie zrezygnowałby z uprawnień gwarancyjnych, z których mógłby skorzystać w toku rozprawy. Byłoby to bowiem zachowanie skrajnie nieracjonalne³⁸.

Rzecz jasna okoliczność, że w postępowaniach przed trybunałami *ad hoc*, jak również przed MTK nie przewidziano mechanizmu gwarancyjnego przypominającego standard *Strickland* nie przesądza jeszcze, że unormowania dotyczące *guilty plea* nie spełniają wymogów rzetelnego procesu karnego. Statuty MTKJ, MTKR i MTK zawierają szereg przepisów nakierowanych na zapewnienie „realizacji słuszných interesów uczestników postępowania”, a więc na realizację istoty rzetelnego procesu w „modelu haskim”³⁹. Zacząć należy od tego, że przesłanki ważności przyznania do winy (jego zatwierdzenia przez Izbę Orzekającą) są ściśle związane z ideą *fair trial*. Innymi słowy, nie mogłoby być mowy o rzetelnym procesie karnym w wypadku, gdyby procedura dopuszczała niedobrowolne przyznanie do winy albo przyznanie oskarżonego, który nie został

³⁷ Zob. A. Alschuler, *The Defense Attorney's Role in Plea Bargaining*, „Yale Law Journal” 1974, t. 84, nr 6, s. 1179 – 1314; A. Alchuler, *The Supreme Court...*, s. 1 – 71. W literaturze polskiej, zob. A. Nieprzecka, *Nienależyte wykonanie obowiązków obrońcy w ramach plea bargaining w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*, „Palestra” 2017, nr 10, s. 18 – 23.

³⁸ Por. W. Stuntz, *Waiving Rights in Criminal Procedure*, „Virginia Law Review” 1989, t. 75, nr 4, s. 763.

³⁹ P. Wiliński, *Dwa modele...*, s. 47.

poinformowany o stawianych mu zarzutach⁴⁰. W konsekwencji można przyjąć, że kryteria sądowej weryfikacji *guilty plea* odzwierciedlają warunki minimalne rzetelnego procesu karnego. Dodatkowo, z perspektywy gwarancji procesowych oskarżonego pozytywnie należy też ocenić możliwość przekazania sprawy do rozpoznania innej Izbie Orzekającej w przypadku uznania przyznania do winy za niebyłe na podstawie art. 65 ust. 3 lub ust. 4 Statutu MTK.

Inny mechanizm, który na poziomie rzetelności procesu karnego należy bez jakichkolwiek wątpliwości uznać za właściwy, przewidziany został w art. 65 ust. 4 Statutu MTK. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli w opinii Izby Orzekającej MTK interes wymiaru sprawiedliwości, w szczególności interes pokrzywdzonych, wymaga pełniejszego przedstawienia okoliczności sprawy, Izba Orzekająca MTK może zwrócić się do Prokuratora o przedstawienie dodatkowych dowodów lub zarządzić dalsze prowadzenie rozprawy w trybie zwyczajnym. Mając na uwadze, że w tzw. „modelu haskim” rzetelny proces karny sprowadza się nie tyle do równouprawnienia oskarżonego i Prokuratora, lecz polegać ma na realizacji słusznych interesów stron, procedury związane z przyznaniem do winy nie powinny pomijać pokrzywdzonych. W tym sensie, art. 65 ust. 4 Statutu Rzymskiego stanowi „wentyl bezpieczeństwa”, który pozwala Izbie Orzekającej MTK kontynuować postępowanie w trybie zwyczajnym lub żądać od Prokuratora dodatkowych dowodów pomimo braku podstaw do odmowy zatwierdzenia *guilty plea*. Statuty MTKJ oraz MTKR ani Reguły Procesowe i Dowodowe tych Trybunałów nie przewidywały analogicznego rozwiązania, co *ex post* ocenić należy negatywnie.

Należy też zwrócić uwagę na szczegóły tej regulacji, mianowicie wyraźne postanowienie, zgodnie z którym jeśli Izba Orzekająca zdecyduje się prowadzić postępowanie w zwyczajnym trybie, przyznanie do winy uważa się za niebyłe, a sprawę można przekazać innemu składowi Izby Orzekającej MTK. Trudno nie dostrzec w tym unormowaniu przejawów realizacji zasady rzetelnego procesu. Jeśli Izba Orzekająca decyduje się prowadzić postępowanie w trybie zwyczajnym, tj. w warunkach pełnej, kontradyktoryjnej rozprawy, to tym samym oskarżonemu powinny przysługiwać w jej toku wszystkie uprawnienia o charakterze gwarancyjnym. Tym samym, mimo przyznania do winy należy dalsze postępowanie prowadzić tak, jakby nie miało ono miejsca. Jest to założenie o charakterze systemowym. W praktyce jednak Izba Orzekająca, która odebrała od konkretnego oskarżonego przyznanie do winy, mogłaby nie być w stanie rozpoznać sprawy

⁴⁰ Separate and Disenting Opinion of Judge Casese, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997 r., par. 9 – 10.

w dalszym ciągu w postępowaniu zwyczajnym, z pominięciem okoliczności związanych z przyznaniem do winy. Stąd też wynika możliwość przekazania sprawy do rozpoznania innej Izbie Orzekającej, która przynajmniej w założeniu nie powinna być w swoim osądzie „obciążona” wcześniejszą *guilty plea*. Wyakcentować należy także możliwość żądania przedstawienia dodatkowych dowodów, w tym zeznań świadków, wyłącznie od Prokuratora na podstawie art. 65 ust. 4 pkt a Statutu MTK. Nie sposób nie zauważyć również i w tym aspekcie odzwierciedlenia zasady rzetelnego procesu, mianowicie prawa do ochrony przed przymusem składania wyjaśnień, a także braku obowiązku dowodzenia swojej niewinności.

V. Podsumowanie

W świetle przedstawionych wyżej uwag, ocena unormowań związanych z przyznaniem oskarżonego do winy w postępowaniach przed międzynarodowymi trybunałami karnymi przez pryzmat zasad rzetelnego procesu nie może być jednoznaczna. W naszkicowanych przepisach dostrzec można szereg rozwiązań o charakterze gwarancyjnym – z jednej strony powszechnie przyjmowane również w porządkach krajowych przesłanki sądowej weryfikacji przyznania do winy⁴¹, z drugiej rozwiązania nietypowe – jak te przewidziane w art. 65 ust. 4 Statutu MTK, których wprowadzenie można by postulować również na poziomie krajowym. Jednocześnie jednak skrócone procedury skorelowane z *guilty plea* wywoływać mogą istotne wątpliwości z perspektywy idei rzetelnego procesu karnego.

Bibliografia

Orzecznictwo

Kercheval v. United States, 274 U.S. 220 (1927).

Strickland v. Washington, 466 U.S. 668 (1984).

Joint Separate Opinion of Judge McDonald and Judge Vohrah, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997.

Judgement and Sentence, *Prosecutor v. Jean Kambanda*, Case No. ICTR-97-23-S, 4 września 1998.

⁴¹ W. Stuntz, *Waiving Rights...*; T. McCoy, M. Mirra, *Plea Bargaining as Due Process in Determining Guilt*, „Stanford Law Review” 1982, t. 32, nr 5, s. 887 – 941; P. Westen, D. Westin, *A Constitutional Law of Remedies for Broken Plea Bargains*, „California Law Review” 1978, t. 66, nr 3, s. 471 – 539.

- Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Biljana Plavsić*, Case No. IT-00-39&40-PT, 30 września 2002.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Dragan Zelenović*, Case No. IT-96-23/2-PT, 16 stycznia 2007.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Ivica Rajić*, Case No. IT-95-12-PT, 25 października 2005.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Milan Babić*, Case No. IT-03-72-I, 22 stycznia 2004.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Bralo*, Case No. IT-95-17-PT, 18 lipca 2005.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Miroslav Deronjić*, Case No. IT-02-61-PT, 29 września 2003.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Predrag Banović*, Case No. IT-02-65-PT, 2 czerwca 2003.
- Plea Agreement, *Prosecutor v. Ranko Češić*, Case No. IT-95-10/1-PT, 7 października 2003.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Darko Mrđa*, Case No. IT-02-59-S, 31 marca 2004.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dragan Obrenović*, Case No. IT-02-60/2-S, 10 grudnia 2003.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-T, 29 listopada 1996.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-Tbis, 5 marca 1998.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Duško Sikirica, Damir Došen, Dragan Kolundžija*, Case No. IT-95-8-S, 13 listopada 2001.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Michel Bagaragaza*, Case No. ICTR-05-86-S, 17 listopada 2009.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Milan Simić*, Case No. IT-95-9/2-S, 17 października 2002.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Miodrag Jokić*, Case No. IT-01-42/1-S, 18 marca 2004.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Momir Nikolić*, Case No. IT-02-60/1-S, 2 grudnia 2003.
- Sentencing Judgement, *Prosecutor v. Stevan Todorović*, Case No. IT-95-9/1-S, 31 lipca 2001.
- Separate and Dissenting Opinion of Judge Cassese, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997.
- Separate and Dissenting Opinion of Judge Li, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997.
- Separate and Dissenting Opinion of Judge Stephen, *Prosecutor v. Dražen Erdemović*, Case No. IT-96-22-A, 7 października 1997.

Literatura

- Alschuler A., *Implementing the Criminal Defendant's Right to Trial: Alternatives to the Plea Bargaining System*, „The University of Chicago Law Review” 1983, t. 50.
- Alschuler A., *Plea Bargaining and Its History*, „Columbia Law Review” 1979, t. 79.
- Alschuler A., *The Changing Plea Bargaining Debate*, „California Law Review” 1981, t. 69.
- Alschuler A., *The Defense Attorney's Role in Plea Bargaining*, „Yale Law Journal” 1974, t. 84, nr 6.
- Alschuler A., *The Prosecutor's Role in the Plea Bargaining*, „University of Chicago Law Review” 1968, t. 36.
- Alschuler A., *The Supreme Court, The Defense Attorney, and the Guilty Plea*, „University of Colorado Law Review” 1975, t. 47.
- Bibas S., *Plea bargaining outside the shadow of trial*, „Harvard Law Review” 2004, t. 117.
- Bibas S., *Regulating the Plea-Bargaining Market: From Caveat Emptor to Consumer Protection*, „California Law Review” 2011, t. 99.
- Bibas S., *Incompetent plea bargaining and extrajudicial reforms*, „Harvard Law Review” 2012, t. 126.
- Brunk C., *The Problem of Voluntariness and Coercion in the Negotiated Plea*, „Law & Society Review” 1979, t. 13.
- Dix G., *Mistake, Ignorance, Expectation of Benefit, and the Modern Law of Confessions*, „Washington University Law Review” 1975, t. 2.
- Grzędę E., *Wybrane problemy realizacji formalnego aspektu prawa do obrony w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ” 2015, nr 3.
- Feeley M., *Plea bargaining and the structure of the criminal process*, „The Justice System Journal” 1982, t. 7.
- Langbein J., *Torture and Plea bargaining*, „The University of Chicago Law Review” 1978, t. 46.
- McCoy T., Mirra M., *Plea Bargaining as Due Process in Determining Guilt*, „Stanford Law Review” 1982, t. 32, nr 5.
- Nieprzecka A., *Nienależyte wykonanie obowiązków obrońcy w ramach plea bargaining w orzecznictwie Sądu Najwyższego USA*, „Palestra” 2017, nr 10.
- Nieprzecka A., *Porozumienia procesowe w praktyce trybunałów ad hoc – uwagi krytyczne*, złożone do druku w Czasopiśmie Prawa Karnego i Nauk Penalnych.
- Płachta M., *Prawo do obrony przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Palestra” 2002, nr 9-10.
- Scharf M., *Trading Justice for Efficiency. Plea-Bargaining and International Tribunals*, „Journal of International Criminal Justice” 2004, nr 2.
- Stuntz W., *Waiving Rights in Criminal Procedure*, „Virginia Law Review” 1989, t. 75, nr 4.

- Vogel M., *Coercion to Compromise. Plea Bargaining, the Courts, and the Making of Political Authority*, Oxford 2007.
- Walczanow D., *Instytucja plea bargaining Wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2001, nr 1-2.
- Waltoś S., Hofmański P., *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2016.
- Westen P., Westin D., *A Constitutional Law of Remedies for Broken Plea Bargains*, „California Law Review” 1978, t. 66, nr 3.
- Wiliński P., *Dwa modele rzetelnego procesu karnego*, „Państwo i Prawo” 2006, nr 7.
- Wiliński P., *Prawo do obrony w postępowaniu przed Międzynarodowym Trybunałem Karnym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2005, z. 1.
- Wiliński P. (red.), *Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, Warszawa 2009.

Źródła internetowe

- Crown Court Sentencing Survey Annual Publication. January – December 2014. England and Wales, <http://www.sentencingcouncil.org.uk/wp-content/uploads/CCSS-Annual-2014.pdf>.
- Devers, L., *Plea and Charge Bargaining. Research Summary*, <https://www.bja.gov/Publications/PleaBargainingResearchSummary.pdf>.
- <http://www.icty.org/en/documents/rules-procedure-evidence>.
- <http://unictcr.unmict.org/en/documents/rules-procedure-and-evidence>.

Streszczenie

Artykuł przedstawia regulacje Międzynarodowego Trybunału Karnego w Hadze, Trybunału Jugosłowiańskiego oraz Trybunału Rwandyjskiego dotyczące przyznanie do winy (*guilty plea*) oraz instytucji *plea bargaining* na tle zasady rzetelnego procesu, w tym zarówno zagrożeń dla tej zasady oraz instytucji procesowych mających na celu jej zagwarantowanie. Jako największe zagrożenie Autorka postrzega założenie, że zatwierdzone przez Izbę Orzekającą przyznanie do winy przesądza o przypisaniu odpowiedzialności karnej. Jako instytucje realizujące zasady rzetelnego procesu rozpatrywane są przede wszystkim przesłanki sądowej weryfikacji ważności przyznania do winy oraz zawarta w art. 65 ust. 4 Statutu Rzymskiego klauzulę „interesu wymiaru sprawiedliwości”.

SŁOWA KLUCZOWE: rzetelny proces, przyznanie do winy, Międzynarodowy Trybunał Karny, Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii, Międzynarodowy Trybunał Karny dla Rwandy.

Summary

The paper presents the regulations of International Criminal Court, as well as Yugoslavian and Rwandan Tribunals concerning guilty pleas in the light of the principle of fair trial, including the hazard to this principle and the procedural guarantees aiming to

strengthen the realization of this principle. As the main threat the Author considers the assumption that the guilty plea confirmed by the Trial Chamber is itself a conviction. As the institutions embodying the fair trial the Author discusses mainly the conditions of judicial verification of the guilty plea's validity and the clause "in the interest of justice" included in Article 65 (4) of the Rome Statute.

KEY WORDS: fair trial, guilty plea, International Criminal Court, International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia, International Criminal Tribunal for Rwanda

Autor

Aleksandra Nieprzecka - absolwentka Wydziału Prawa i Administracji UJ, doktorantka w Katedrze Prawa Karnego UJ, aplikant adwokacki Krakowskiej Izby Adwokackiej, prowadzi badania naukowe z zakresu prawa karnego międzynarodowego. Email: aleksandranieprzecka@gmail.com.